

AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH W KONINIE  
АКАДЕМІЯ ПРИКЛАДНИХ НАУК У КОНІНІ  
UNIwersYTET NARODOWY W UŻHORODZIE  
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
POŁUDNIOWO-WSCHODNI INSTYTUT NAUKOWY W PRZEMYŚLU  
ПІВДЕННО-СХІДНИЙ НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ У ПЕРЕМИШЛІ  
NARODOWY UNIwersYTET BUDOWNICTWA OKRĘTOWEGO IM. ADMIRAŁA MAKAROWA  
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА

**ROZWÓJ NOWOCZESNEJ EDUKACJI I NAUKI –  
STAN, PROBLEMY, PERSPEKTYWY  
TOM XVII:  
PRZEZWYCIĘŻANIE SYTUACJI KRYZYSOWYCH  
W NAUCE I W EDUKACJI**

**Pod redakcją:  
Jan Grzesiak, Ivan Zymomyra, Vasyl Ilnytskyj**

**РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ ОСВІТИ І НАУКИ:  
РЕЗУЛЬТАТИ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ  
TOM XVII:  
ПОДОЛАННЯ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ У НАУЦІ ТА ОСВІТІ**

**За редакцією:  
Ян Гжесяк, Іван Зимомря, Василь Ільницький**

Konin – Użhorod – Przemyśl – Mikołajów  
2024

Конін – Ужгород – Перемишль – Миколаїв  
2024

УДК 371.1:001(08)  
ББК 74.04я43  
Р 64

Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том XVII: Подолання кризових ситуацій у науці та освіті / [Ред.: Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький]. Конін – Ужгород – Перемишль – Миколаїв: Посвіт, 2024. 278 с.

Rozwój nowoczesnej edukacji i nauki – stan, problemy, perspektywy. Tom XVII: Przewyciężanie sytuacji kryzysowych w nauce i w edukacji / [Red.: J. Grzesiak, I. Zymomyra, W. Ilnytskyj]. Konin – Użhorod – Przemyśl – Mikolajów: Poswit, 2024. 278 s.

ISBN 978-617-8487-33-1

Видання містить матеріали, що лягли в основу доповідей XVII-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи». Молоді та досвідчені науковці висвітлюють актуальні питання в галузях педагогіки, психології, мовознавства та літературознавства, мистецтвознавства, історичних, суспільних та природничих наук, туризму, фізичного виховання та реабілітації. Матеріали стануть корисними для широкої наукової громадськості, викладачів, аспірантів, студентів.

УДК 371.1:001(08)  
ББК 74.04я43

#### ***Kolegium redakcyjne:***

dr hab., prof. **J.Grzesiak**; dr hab., prof. **I.Zymomyra**; dr hab., prof. **M.Zymomyra**; dr hab., prof. **W.Ilnytskyj**; dr hab., prof. **J.Kuzmenko**; dr hab., prof. **O.Dobrowolska**; dr hab., prof. **T.Mishenina**; dr hab., prof. **K.Nowakowska**; dr hab., prof. **O.Newmerżycka**; dr hab., prof. **A.Peczarskyj**; dr dr **S.Slobodian** (redaktor odpowiedzialny); dr hab., prof. **T.Stepanova**; **H.Wojciechowska**; dr **R.Żowtani**; dr **O.Zymomyra**.

#### ***Redakcyjna kolegia:***

д-р габ, проф. **Я.Гжесяк**; д-р філол. н., проф. **І.Зимомря**; д-р філол. н., проф. **М.Зимомря**; д-р іст. н., проф. **В.Ільницький**; д-р пед. н., проф. **Ю.Кузьменко**; д-р філол. н., проф. **О.Добровольська**; д-р пед. н., проф. **Т.Мішеніна**; д-р габ, проф. **К.Новаківська**; д-р пед. н., проф. **О.Невмержицька**; д-р філол. н., проф. **А.Печарський**; канд. тех. н., доц. **С.Слободян** (відповідальний редактор); д-р пед. н., проф. **Т.Степанова**; д-р **Г.Войтехівська**; канд. філол. н., доц. **Р.Жовтані**; канд. філол. н., доц. **О.Зимомря**.

#### ***Recenzenci:***

**dr hab., prof. Zenon Jasiński**  
**dr hab., prof. Ihor Dobriański**

#### ***Рецензенти:***

**д-р габ., проф. Зенон Ясінський**  
**д-р педагогічних наук, проф. Ігор Добрянський**

ISBN 978-617-8487-33-1

© Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький, 2024  
© Посвіт, 2024

## ЗМІСТ

### ІСТОРИЧНІ НАУКИ. ФІЛОЛОГІЯ. СУСПІЛЬНІ НАУКИ

<b>Бондаренко О., Пруський А., Тищенко В.</b> Шляхи підвищення стійкості економіки країни в умовах військового часу.....	9
<b>Віннічук О.</b> Практики соціальної адаптації та психологічної реабілітації внутрішньо переміщених осіб в умовах війни.....	11
<b>Галів У., Гжесяк Я., Жовтані Р.</b> Пісенна комунікативна активність образу України.....	13
<b>Гвоздецький Ю.</b> Діяльність молодіжної націоналістичної організації у смт Чернелиця (1948–1949 рр.).....	16
<b>Гвоздяк О.</b> Семантичні особливості німецьких запозичень в українській закарпатській говірці долини ріки Віола.....	20
<b>Глібіщук М.</b> Шпигуноманія на Буковині у роки великої війни.....	21
<b>Запорожець А.</b> Археологічна спадщина України в російських ЗМІ як інструмент пропаганди та утвердження ідеології «руського міра».....	23
<b>Зимомря І., Зимомря М.</b> Утверджувач складових міжкультурної комунікації.....	27
<b>Зимомря М.</b> Престижність вибору його слова – адресна особистість.....	29
<b>Золотухін О.</b> Українська греко-католицька церква на Дрогобиччині в роки Другої світової війни.....	33
<b>Ільницький В.</b> Радянська депортаційна операція із Західної України 1939 р.: нове джерельне свідчення.....	35
<b>Калініченко Т.</b> Трансформації у перекладах як засоби експліцитного вираження смислу.....	43
<b>Носа Б.</b> Між історією та сучасністю: романний світ Філіппа Майєра.....	45
<b>Репетій С.</b> Розвиток свідомості особистості як необхідна умова духовного зростання.....	47
<b>Свястин І.</b> Зародження українських кооперативних пекарень в Галичині наприкінці ХІХ ст. ....	49
<b>Сирко М.</b> Інформаційний потенціал кримінальних справ для дослідження постаті Івана Губки (1932–2014).....	51
<b>Фиштик Й., Зимомря М., Зимомря О.</b> Архетип образу сумління.....	53
<b>Хоменко І., Фоменко В., Сорока С.</b> Повернення до емпірики, або спроба осмислити результати впливу війни на свідомість дітей шляхом аналізу дитячих малюнків.....	54
<b>Шкода Н., Пшенічна Ю.</b> Діяльність депутатів від України в роботі Першої Державної думи.....	57
<b>Юрчишин Н.</b> Дослідження постаті учасника українського національно-визвольного руху (на прикладі біографії Зенона Коссака).....	60

*І все, що зветься правдою на світі, –  
Нам дасть снагу, аби стрічатись знов  
З новим добром у сонячнім зеніті* (Й. Фиштик)

Нехай у сонячному зеніті шановного автора буде ще не один десяток видань, чудових пісень, цікавих творчих зустрічей, які збагатять нашу національну мистецьку скарбницю. А пісенна комунікативна активність образу України з урахуванням найширших смислів актуальна особливо нині, в добу великих випробувань для долі українського народу та його свободи.

**Юрій ГВОЗДЕЦЬКИЙ**  
(Дрогобич, Україна)

### **ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДІЖНОЇ НАЦІОНАЛІСТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ У СМТ ЧЕРНЕЛИЦЯ (1948–1949 РР.)**

Проблеми утворення та функціонування молодіжних націоналістичних організацій вивчалася в узагальнюючих працях А. Кентія [18; 19], Ю. Киричука [20; 21], І. Патриляка [22], А. Русначенка [23] та ін. Водночас комплексне дослідження цього питання належить Олександрі Іщуку та Наталії Ніколаєвій [15; 16; 17]. Локальні аспекти діяльності молодіжних націоналістичних організацій розглянули Василь Ільницький [4; 5; 7; 8], Микола Галів [11], Н. Кантор, Т. Батюк [12], М. Ярушак [14] та ін. Водночас боротьбу проти українського визвольного руху у тому числі й проти молодіжних організацій розглядали В. Ільницький [2; 3; 6; 9; 10], Н. Кантор [24], В. Старка [13].

Дослідження діяльності молодіжних націоналістичних організацій стали можливими після відкриття доступу до засекречених матеріалів. Зокрема, нещодавно було виявлено виявлений документ, який дає змогу розкрити кадровий склад та напрямки діяльності молодіжної націоналістичної організації у смт Чернелиця. Так, у процесі агентурної розробки по смт Чернелиця через інформатора «Олю» і агента «Нарциса» силовики встановили, що в середній школі існує та активно діє легальна молодіжна організація українських націоналістів, учасниками якої були учні 7-10 класів і частково сільська молодь, яка проживала у селах (сприяла молодіжній ОУН у проведенні нею націоналістичної діяльності). Агентурні матеріали частково були перекриті документами «пунктів контролю» (далі – «ПК»).

Відтак з метою агентурної розробки молодіжної ОУН у середній школі та виявлення всіх її учасників Чернелицьким РВ МДБ була заведена попередня агентурна розробка №1, основними фігурантами якої були: 1. Іван Ємчук-«Петро-Блискавиця» (1931 р.н., ур. с. Поточище Коломийського району), мешканець смт Чернелиця, учень 9 кл. середньої школи, керівник молодіжної націоналістичної організації; 2. Богдан Юсків-«Тарас»-«Грім» (1930 р.н., ур. с. Поточище Коломийського району), мешканець смт. Чернелиця Городенківського району, учень 9 кл. середньої школи, керівник молодіжної націоналістичної організації [1, 36]; 3. Микола Кривко (1904 р.н., ур. с. Корнів Коломийського району), мешканець с. Корнів Коломийського району, одружений, зв'язковий керівника молодіжної націоналістичної організації «Петра-

Блискавки»; 4. Іван Цибрій (1930 р.н., ур.с. Михальче Городенківського району), мешканець смт. Чернелиця Городенківського району, учень 10 класу середньої школи; 5. Михайло Шевчук-«Остап-Буря» (1931 р.н., ур. с. Литяча Товстенського району), учень 9 класу середньої школи, керівник служби безпеки молодіжної націоналістичної організації.

В процесі активної агентурної розробки фігурантів справи було встановлено, що молодіжна ОУН у середній школі створена в 1948 навчальному році за ініціативою референта пропаганди Городенківського надрайонного проводу ОУН Семена Матейка-«Палія», керівника куцого проводу ОУН №2 підпільника Володимира Врубеля-«Марка» і керівника молодіжної ОУН, учня 9 класу середньої школи – Івана Ємчука-«Петро-Блискавиця».

Вказана організація ставила своїм завданням активно залучати в ОУН молодь і в першу чергу по навчальних закладах. Виховувати молодих людей у націоналістичному дусі шляхом читання націоналістичної літератури, виконання доручення по виконанню різного роду націоналістичної роботи. Зокрема, вони поширювали антирадянські націоналістичні листівки серед населення району, а також проводили відповідну роботу серед населення [1, 37]. Активних і підготовлених учнів молодіжної ОУН направляли на здійснення атентатів над радянськими-партійними працівниками і впершу чергу над офіцерами органів МДБ і ВВ МДБ, відтак таких осіб переводили у підпілля на нелегальне становище. Зокрема силовики встановили, що учасники молодіжної ОУН Чернелицької середньої школи за завданням «Палія» і «Марка» організували також молодіжну ОУН в університеті м. Чернівці, якою також керував І. Ємчук-«Петро-Блискавка» і пропагандист цієї молодіжної націоналістичної організації – Б. Юсків-«Тарас-Грім», шляхом особистої поїздки у Чернівці, а також через зв'язкових і перепискою у зашифрованому форматі. Студентів університету, учасників молодіжної націоналістичної організації забезпечували антирадянською літературою, письмовими вказівками через зв'язкових і поштою, від них отримували звіти про проведену роботу та у свою чергу звітувались уже перед керівництвом Городенківського надрайонного проводу ОУН.

Всі перераховані фігуранти попередньої агентурної розробки проживали у смт Чернелиця як і учасники молодіжної ОУН середньої школи під час проведення операції по райцентру 20 січня були виявлені та заарештовані. Чернелицьким РВ МДБ під час проведення обшуку квартир було вилучено велику кількість націоналістичної літератури, листівок, власних націоналістичних творів та іншої кореспонденції по звітності із вищим керівництвом ОУН [1, 38].

На допиті всі заарештовані зізналися про свою приналежність до ОУН, займане становище і практичну націоналістичну діяльність, а також відзначили, що ними в Чернелицькій середній школі були підібрані, націоналістично підготовлені та залучені в організацію: 1. Олексій Лаврів (1931 р.н., ур. смт. Чернелиця Городенківського району), учень 9 класу Чернелицької середньої школи). Залучений у націоналістичну організацію Б. Юськівим-«Тарас-Грім» у грудні 1948 р., займався постачанням націоналістичної літератури. 2. Василь Луцик (1928 р.н., ур.с. Далешове Коломийського району), учень 10 класу Чернелицької середньої школи. Залучений пропагандистом

молодіжної ОУН «Тарасом-Громом». 3. Іван Ролик (1932 р.н., ур.с. Кунисівці Коломийського району), проживав у смт. Чернелиця, учень 9 класу середньої школи. Залучений керівником молодіжної ОУН І. Ємчук-«Петро-Блискавка». 4. Іван Зверід (1932 р.н., ур.с. Кунисівці Коломийського району), учень 9 класу середньої школи [1, 39]. Залучений в ОУН керівником молодіжної націоналістичної організації «Тарасом-Блискавкою». 6. Ольга Черепеха (1932 р.н., прож. смт. Чернелиця), переселенка із Польщі, учениця 8 класу середньої школи. 7. Петро Любкович (1932 р.н., ур.с. Поточище Коломийського району), мешканець с. Чернелиця, учень 9 класу середньої школи. 8. Ярослав Моковей (1933 р.н., ур.с. Поточище Коломийського району), мешк. смт. Чернелиця), учень 8 класу середньої школи. Всіх учасників взяли в активну агентурну розробку [1, 40].

Отже, робота ОУН серед молоді давала значні результати. Саме вона ставала джерелом поповнення рядів підпілля та вагомим чинником активізації боротьби. Мережа поширення молодіжних націоналістичних організацій серйозно турбувала радянську каральну систему та стала значною для неї проблемою. Самі ж керівники визвольного руху намагалися доволі результативно використовувати такий інструмент.

#### ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Галузевий державний архів Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ). Ф. 2. Оп. 19 (1959). Спр. 4. Арк. 34-37.

2. Ільницький В. Використання радянськими силовими органами агентурно-інформаційної мережі у боротьбі із підпіллям у Карпатському краї ОУН (1945–1954). Східноєвропейський історичний вісник. Дрогобич: Посвіт, 2017. Вип. 3. С. 80–93.

3. Ільницький В. Діяльність молодіжних націоналістичних організацій у Дрогобичі (1945–1952). Дрогобицький краєзнавчий збірник / [головний редактор Л. Тимошенко, упоряд. і наук. ред. М. Галів, В. Ільницький, В. Футала]. Дрогобич: Посвіт, 2017. Спецвипуск III. С. 300–311.

4. Ільницький В. Дрогобицька округа ОУН: структура і керівний склад (1945–1952 рр.). Дрогобич: Вимір, 2009. 368 с.

5. Ільницький В. Карпатський край ОУН в українському визвольному русі (1945–1954). Дрогобич: Посвіт, 2016. 696 с.

6. Ільницький В. Молодіжна націоналістична організація у Дрогобицькому учительському інституті. *Літопис Бойківщини*. Журнал, присвячений дослідям історії, культури і побуту бойківського племені. 2019. Ч. 1/96 (107). С. 79–86.

7. Ільницький В. Основні форми співпраці українського визвольного руху з різними соціальними групами населення у Карпатському краї ОУН. Східноєвропейський історичний вісник. Дрогобич: Посвіт, 2017. Вип. 2. С. 64–70.

8. Ільницький В. *Провід ОУН Карпатського краю*. Торонто–Львів: Видавництво «Літопис УПА», 2012. 128 с.

9. Ільницький В. Радянські карально-репресивні органи: особливості формування в Карпатському краї. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич: Посвіт, 2015. Вип. 13. С. 21–45.

10. Ільницький В. Форми та засоби ідеологічної роботи радянської адміністрації спрямовані проти підпілля у Карпатському краї ОУН у другій половині 1940-х рр. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: *Історичні науки*. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. Вип. 24. С. 101–107.

11. Ільницький В., Галів М. До історії діяльності молодіжних українських націоналістичних організацій на Дрогобищині: нове документальне свідчення. Дрогобицький краєзнавчий збірник. Спецвипуск II. Дрогобицький: Посвіт, 2015. С. 475–485.

12. Ільницький В., Кантор Н., Батюк Т. Повсякденне життя у Дрогобицькому учительському інституті: новий документ до історії (1946–1949). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Серія *Історія*. Дрогобицький: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка. Випуск 6/48 (2021). С. 342–364.

13. Ільницький В., Старка В. *Повсякдення терору: репресивно-депортаційні заходи радянської влади на території Східної Галичини у 1944–1953 рр.* Радянські репресії у західних областях України (1939–1953): історія, особистості, пам'ять: колективна монографія. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2022. С. 149–166.

14. Ільницький В., Ярушак М. До історії діяльності молодіжних націоналістичних організацій у Дрогобицькій сільськогосподарській школі та Дрогобицькому нафтовому технікумі (1950–1951). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Серія *Історія*. Дрогобицький: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка. Випуск 5/47 (2020). С. 427–449.

15. Іщук О. Молодіжні організації ОУН (1939–1955 рр.). Торонто; Львів: Видавництво «Літопис УПА», 2011. Кн. 11. 944 с. (Літопис УПА. Бібліотека).

16. Іщук О., Ніколаєва Н. Діяльність молодіжних структур ОУН (Б) на території Східних та Центральних областей України у 1944–1954 рр. Київ, 2006. 29 с.

17. Іщук О., Ніколаєва Н. Діяльність молодіжних структур ОУН у повоєнні роки (1945–1948 рр.): деякі аспекти проблеми. *Український визвольний рух*. Львів: Видавництво «Мс», 2006. Збірник 7. С. 232–242.

18. Кентій А. Нарис боротьби ОУН–УПА в Україні (1946–1956 рр.). Київ: Інститут історії України НАН України, 1999. 111 с.

19. Кентій А. Українська повстанська армія в 1944–1945 рр. Київ: Інститут історії України НАН України, 1999. 220 с.

20. Киричук Ю. Нариси з історії українського національно-визвольного руху 40–50-х років ХХ століття. Львів: ЛДУ імені Івана Франка, 2000. 304 с.

21. Киричук Ю. Український національний рух 40–50-х років ХХ століття: ідеологія та практика. Львів: Добра справа, 2003. 464 с.

22. Патриляк І. «Встань і борись! Слухай і вір...»: українське націоналістичне підпілля та повстанський рух (1939–1960 рр.). Львів: Часопис, 2012. 592 с.

23. Русначенко А. Народ збурений: Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940–50-х роках. Київ: Університетське видавництво «Пульсари», 2002. 519 с.

24. Ilytskyi V., Kantor N. Reprisals of the Soviet administration against families of insurgents in Karpatskyi krai of the OUN (1945–1954). *Східноєвропейський історичний вісник*. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2018. Вип. 7. С. 173–180.

**Ольга ГВОЗДЯК**  
(Ужгород, Україна)

## СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В УКРАЇНСЬКІЙ ЗАКАРПАТСЬКІЙ ГОВІРЦІ ДОЛИНИ РІКИ ВІОЛА

Одним із важливих аспектів у галузі контрастивної лінгвістики є всебічне вивчення взаємодії генетично споріднених та різносистемних мов на семантичному рівні. За С.В. Семчинським, внаслідок впливу однієї лексико-семантичної групи на іншу в мові, що запозичує, відбуваються внутрішньоструктурні перетворення, які проявляються в змінах форми, значення і сполучуваності слів [2, 204]. Існують різні критерії мовної взаємодії. За територіальним розташуванням взаємодіючих мов розрізняють маргінальну та внутрішньорегіональну взаємодію [1, 275].

На території поліетнічного Закарпаття впродовж багатьох століть поширена внутрішньорегіональна мовна взаємодія, яка тісно пов'язана з історією краю упродовж багатьох століть. Перші німецькі поселення на теренах Закарпаття оселилися у XII–XIII ст. Відомості про них залишилися у топонімах та антропонімах українського та угорського автохтонного населення краю. Німці, які дотепер проживають на Закарпатті та зберегли свою мову, традиції, з'явилися у XVIII–XIX ст.

Міжмовні контакти на Закарпатті спостерігаються на всіх мовних рівнях, але найпоширеніші вони в лексико-семантичній системі.

Семантичне запозичення є різновидом лексичної інтерференції, яка виникає внаслідок контактування мов. Проаналізований корпус німецьких запозичень в українській закарпатській говірці долини ріки Віола (Ужгородський район) охоплює 295 лексичних одиниць, які зібрані нами за спеціально укладеною програмою у 12 населених пунктах упродовж 2019–2021 років. Опитано 96 респондентів такого віку: 1) 60 років і вище; 2) 40 – до 60 років; 3) 20 – до 40 років; 4) молодші 20 років. Результати проведеного аналізу дозволяють зробити такі висновки:

- Розрізняємо запозичення, які не втратили в українській закарпатській говірці населення долини ріки Віола своє первинне значення. Наприклад, укр. літ. *триніжка* – нім. *Dreifuß* – укр. гов. *драйфус*; укр. літ. *ватернас* – нім. *Wasserwaage* – укр. гов. *васервага*; укр. літ. *фата* – нім. *Schleier* – укр. гов. *шляєр* тощо.

- У другу групу входять запозичення, які у вихідній мові мають декілька значень, а в українську закарпатську говірку долини ріки Віола запозичено тільки одне значення. Наприклад, іменник *der Zug* має у мові-джерелі такі значення: 1. рух, перехід, переліт (*птахів*); 2. процесія, колона, взвод; 3. ключ (*птахів*), косяк (*риб*); 4. потяг; 5. струмінь (*повітря*), протяг; 6. ковток; 7. вдих, затяжка; 8. риса (*характеру, обличчя*); 9. схильність, потяг. В українську закарпатську говірку це запозичення увійшло тільки з одним значенням – *протяг*.